

Концепт співучасті у соціальній журналістиці. Журналістика співучасті

Соколова К. О.,
магістрантка

У статті аналізується концепт співучасті в соціальній журналістиці. Дається характеристика та визначаються передумови формування окремої практики соціальної журналістики – журналістики співучасті. Також роз'яснено поняття наслідковості співучасті в соціальній журналістиці.

Ключові слова: співучасть, соціальна журналістика, журналістика співучасті.

Concept of complicity in social journalism. Complicity journalism

Sokolova Kateryna,
Master's Degree Student

The article analyses and defines the concept of complicity in social journalism. It represents the characteristics and background for forming a separate practice of social journalism – complicity journalism. The article identifies and explains a definition of complicity consequences in social journalism.

Keywords: complicity, social journalism, complicity journalism.

Концепт соучастия в социальной журналистике. Журналистика соучастия

Соколова К. А.,
магістрантка

В статье анализируется концепт соучастия в социальной журналистике. Дается характеристика и определяются предпосылки формирования отдельной практики социальной журналистики – журналистики соучастия. Также разъясняется понятие последственности соучастия в социальной журналистике.

Ключевые слова: соучастие, социальная журналистика, журналистика соучастия.

Розвиток соціальної журналістики в Україні триває. Тому вона потребує детального вивчення та виокремлення практик.

Однією із таких практик є журналістика співучасті. Як явище вона не була досліджена в Україні, досі не сформульовано коректне визначення, характерні особливості й умови вдалого функціонування.

Явищу співучасті в соціальній журналістиці українські та закордонні науковці не приділяли належної уваги. Співучасть розглядали в юридичних науках, але дуже вузько, у контексті соціальної журналістики.

Метою статті є визначення концепту співучасті та диференціація журналістики співучасті як окремої практики соціальної журналістики.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**:

1. охарактеризувати співучасть у контексті соціальної журналістики;

2. показати можливі шляхи виокремлення журналістики співучасті в соціальній журналістиці;

3. сформулювати визначення журналістики співучасті та її основних компонентів.

Співучасть у соціальній К. Шендеровський розглянув з кількох позицій:

– як одну з передумов видового та жанрового різноманіття в комунікаційних процесах;

– як взаємодію щонайменше двох суб'єктів з метою вирішення вузької соціальної проблеми, а також спонукання аудиторії до безпосередньої участі у вирішенні цієї проблеми;

– як формат прагматичних завдань допомоги реальним людям [1].

Однак із розвитком нових медіа співучасть у загальній та соціальній журналістиці можна розглядати як мінімум з трьох принципово різних позицій:

1. Діяльність журналістів, які впливають на аудиторію.

2. Діяльність аудиторії, яка впливає на журналістів.
3. Співучасть журналістів і частини аудиторії у створенні матеріалів.

Основою концепту співучасті у журналістиці є взаємодія між журналістом та аудиторією з метою отримання медійних продуктів. Використання цих медійних продуктів, залежно від позиції, з якої розглядається співучасть в окремій ситуації, матиме різні наслідки.

Одне з визначень концепту співучасті в журналістиці можна сформулювати так: **співучасть** – це діяльність професійних журналістів, метою якої є донесення інформації до аудиторії та її спонукання до участі у процесі підтримки, допомоги та запобігання ситуаціям, описаним у журналістському матеріалі [2].

У першому випадку співучасть розглядається саме як діяльність *професійних* журналістів, людей із журналістською освітою. Вони мають уявлення про професійні журналістські стандарти та засоби впливу на аудиторію, їх застосування у своїх матеріалах.

Також співучасть може розглядатися як діяльність аудиторії, яка взаємодіє із професійним журналістом і використовує його як засіб донесення інформації до аудиторій інших медіа.

Наголошуємо на тому, що у цьому випадку співучасть – це взаємодія саме *професійних* журналістів та аудиторії, оскільки працівники мас-медіа можуть підвищити рівень ефективності такої взаємодії.

У третьому випадку **співучасть** – це взаємодія професійних і громадських журналістів як частини аудиторії під час створення матеріалів шляхом використання нових медіа. Кожна людина – це частина аудиторії і, цілком вірогідно, громадський журналіст. Зазвичай **громадський журналіст** – людина без професійної освіти, яка має бажання і можливість брати участь у підтримці, допомозі та запобіганні ситуаціям, описаним професійним журналістом за участю аудиторії, що не фігурує у журналістському матеріалі як співавтор професійного журналістського матеріалу.

Якщо у перших двох визначеннях співучасті шляхи донесення інформації до аудиторії не беруться до уваги, то у третьому варто наголосити на використанні нових медіа. Взяти до прикладу соціальні мережі та публікації в них: автор (це може бути як професійний, так і громадський журналіст) розміщує публікацію, під цією публікацією з'являються коментарі. Ці коментарі – компонент співучасті у журналістиці, оскільки містять додаткову, уточнювальну інформацію, позитивну, нейтральну або негативну реакцію на публікацію. Ще одним компонентом співучасті є перепост матеріалу в соціальних мережах. При цьому громадський журналіст (частина аудиторії) стає співавтором публікації, оскільки на його сторінці з'являтимуться нові коментарі до вихідної публікації.

Усі коментарі вважатимуться частиною матеріалу, який спонукатиме аудиторію до співучасті та призведе до певного результату. Сама вихідна публікація не нестиме такого повного змісту та не матиме настільки потужного ефекту без коментарів.

Виникає поняття журналістики співучасті, яку можна виокремити кількома способами:

- як окремий вид загальної журналістики;
- як практика окремого виду журналістики;
- як синтез професійної та аматорської гілок соціальної журналістики;
- як окрему практику соціальної журналістики.

У першому випадку йдеться про те, що журналістика співучасті може бути видом журналістики, як журналістика економічна, політична, соціальна тощо. Тобто у такому разі вона має свої особливості, характерну жанрову палітру та тематику. Цей вид журналістики має зосереджуватися на певній галузі суспільного життя. Якщо політична журналістика відображає політичні питання, то журналістика співучасті має висвітлювати питання співучасті, взаємодії. Але ця взаємодія може стосуватися всіх сфер суспільного життя: взаємодії у політиці, економіці, соціальній сфері тощо. Отже, таке виокремлення журналістики співучасті є не зовсім коректним.

За другим підходом журналістику співучасті можна виокремити як ефективну практику окремого виду журналістики. Це означатиме, що політична журналістика співучасті або економічна журналістика співучасті тощо матиме вищий ступінь результативності завдяки компоненту співучасті, але не матиме певних особливостей.

У третьому випадку журналістика співучасті може бути синтезом професійної та аматорської соціальної журналістики. Це означає, що така журналістика матиме характерні ознаки професійної журналістики та використовуватиме засоби донесення інформації аматорської журналістики, але в неї будуть відсутні певні особливості.

Четвертий спосіб виокремлення журналістики співучасті ми вважаємо найоптимальнішим для загальної та соціальної журналістики. Якщо співучасть в інших видах журналістики – лише певний компонент, за наявності якого підвищується ефективність журналістської діяльності, то соціальна журналістика співучасті є окремою найефективнішою практикою соціальної журналістики.

Доцільно сформулювати як мінімум три визначення журналістики співучасті. Перше з них: **журналістика співучасті** – це практика окремого виду журналістики, яка стає найефективнішою завдяки компоненту співучасті. Друге: **журналістика співучасті** – це синтез професійної та громадської журналістики в межах соціальної журналістики, в якому присутній компонент співучасті, але відсутні будь-які особливості функціонування цього

виду журналістики загалом. І третє, яке є найоптимальнішим: **журналістика співучасті** – це окрема найефективніша практика соціальної журналістики, яка відповідає професійним стандартам, використовує нові медіа як засіб донесення інформації до аудиторії і має певні особливості створення текстового наповнення журналістського матеріалу та його загального емоційного забарвлення.

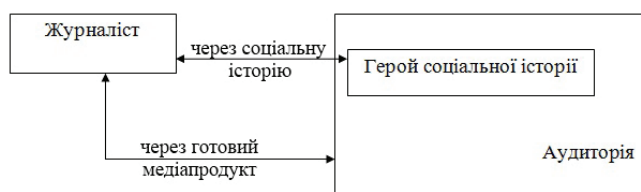
Журналістика співучасті складається з таких компонентів:

1. професійних стандартів – для контролю якості медіапродуктів;
2. нових медіа як засобу донесення інформації до аудиторії;
3. текстових особливостей медіапродуктів;
4. спрямованості на розуміння, допомогу, підтримку та запобігання соціальним проблемам;
5. вмілого створення загального емоційного забарвлення медіапродукту;
6. співпереживання журналістом емоцій героя соціальної історії;
7. взаємодії журналіста, героя соціальної історії та аудиторії.

Розглянемо кожен компонент взаємодії окремо. У журналістиці співучасті маємо дві взаємодії (див. рис. 1): журналіст – герой соціальної історії та журналіст – аудиторія. Перша взаємодія здійснюється через соціальну історію, яку розповідає герой з метою досягнення співпереживання журналістом його емоцій. Друга взаємодія відбувається через готовий медіапродукт, яким журналіст прагне досягти співпереживання його емоцій та емоцій героя соціальної історії. Взаємодія журналіста та аудиторії неможлива без готового медіапродукту про соціальну історію, розказану героєм цієї історії.

Рисунок 1.

Шляхи взаємодії у журналістиці співучасті

Залишається питання: чи може герой соціальної історії взаємодіяти з аудиторією, частиною якої він є, без посередника-журналіста? Ми визначаємо цей рівень функціонування журналістики співучасті як аматорсько-аматорський: герой соціальної історії стає громадським журналістом (журналістом-аматором), який доносить інформацію до аудиторії відомими йому засобами без допомоги журналіста-посередника.

Отже, журналістика співучасті на аматорсько-аматорському рівні може існувати без участі професійної журналістики і, як результат, не відповідати журналістським стандартам. Однак це не

означає, що у такому разі журналістика співучасті втрачає свою ефективність. Змінюється лише наслідковість цієї ефективності.

Наслідковість може бути нейтральною, позитивною чи негативною. Своєю чергою, позитивна та негативна наслідковість поділятиметься на помірний та високий рівні.

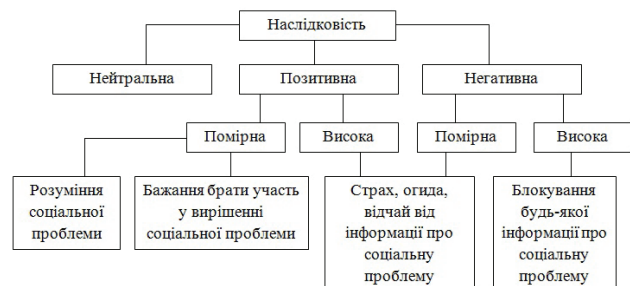
Наслідковість журналістики співучасті – це усі можливі побічні медіаматеріали, коментарі, які з'явилися після публікації готового медіапродукту або донесення соціальної історії до аудиторії без журналіста-посередника.

Можливі результати наслідковості наведено на рис. 2. Наслідковість – результативність медіапродукту для кожної людини окремо. Це означає, що кожний коментар, перепост та побічний медіапродукт забезпечує наслідковість журналістики співучасті.

Коментар, перепост та побічні медіапродукти як наслідки можуть мати власні наслідки. З'являється наслідковість наслідковості журналістики співучасті, що робить процес невідворотним і підвищує його ефективність до найвищого, третього рівня. Таким чином, журналістика співучасті аматорсько-аматорського рівня має найвищий ступінь наслідковості і, як результат, найвищий рівень ефективності.

Рисунок 2.

Наслідковість журналістики співучасті

Журналістика співучасті на всіх рівнях є найефективнішою практикою соціальної журналістики. Ефективність залежить від тотожності результатів. Спробуємо виокремити можливі результати:

1. **Наявний результат** – це наслідковість медіаматеріалу, реакція аудиторії на нього та подальший розвиток заявленої теми.
2. **Очікуваний результат** – це позитивна чи негативна реакція аудиторії на медіаматеріал, якої очікував журналіст, коли його створював.
3. **Результат співучасті** – це розуміння заявленої теми аудиторією і, як результат, перший крок до вирішення соціальної проблеми.

У зв'язку з цим ми виокремлюємо три ступені ефективності медіапродукту (див. рис. 3):

1. наявний результат тотожний з результатом, якого очікував журналіст;
2. очікуваний журналістом результат тотожний з результатом співучасті – першим кроком до вирішення соціальної проблеми;

3. усі результати тотожні – наявний результат тотожний результату, якого очікував журналіст, а очікуваний результат тотожний результату співучасті.

Результат співучасті складається з кількох компонентів і потребує роз'яснення. Він передбачає взаємодію журналіста з аудиторією, журналістське розуміння соціальної проблеми, пояснення соціальної проблеми у медіапродукті, розуміння соціальної проблеми аудиторією.

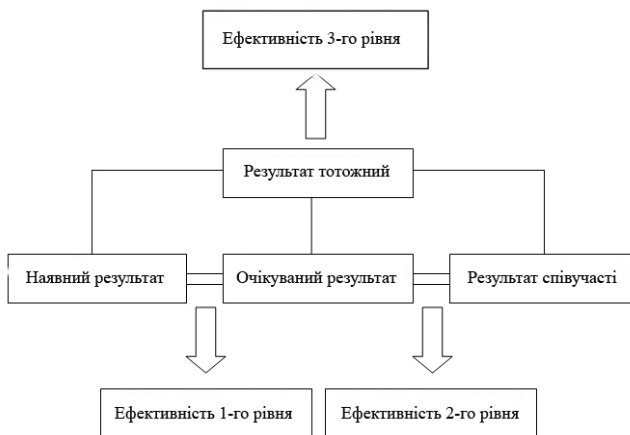
Якщо один із цих компонентів відсутній, такий результат не буде вважатися результатом співучасті. Сам результат співучасті має високу ефективність, але його можна досягти випадково.

Забезпечити ефективність третього рівня можна лише тоді, коли журналіст ще до створення медіапродукту ставить собі за мету мати результат співучасті, тобто зробити медіапродукт першим кроком до вирішення соціальної проблеми, а наявний результат тотожний результату співучасті.

Виходить, що без результату співучасті медіапродукт не може досягти найвищого рівня ефективності, що робить журналістику співучасті найефективнішою окремою практикою соціальної журналістики. Також виходить, що журналістика співучасті складається з великої кількості компонентів, без яких не може існувати ефективно.

Рисунок 3.

Рівні ефективності медіапродукту

Журналістика співучасті має три рівні функціонування залежно від взаємодії суб'єктів, наявності засобів громадської журналістики і відповідності професійним стандартам:

1. професійно-професійний.
2. професійно-аматорський.
3. аматорсько-аматорський.

Професійно-професійний рівень побудований на взаємодії професійних журналістів з метою створення медіапродукту. Основною метою журналістики співучасті на цьому рівні є вплив одного журналіста на іншого задля спонукання останнього до участі у вирішенні соціальної проблеми та її роз'яснення аудиторіям.

Професійно-аматорський рівень базується на взаємодії журналіста та аудиторій з метою створення медіапродукту соціальної журналістики співучасті.

Аматорсько-аматорський рівень ґрунтується на взаємодії аудиторій без участі журналіста з метою створення медіапродукту.

Можна виокремити три рівні соціальної журналістики співучасті, оскільки доречними є три способи взаємодії між різними суб'єктами задля створення медіапродукту:

- обмін частинами інформації про соціальну проблему між професійними журналістами;
- переповідання соціальної історії професійному журналістові через героя соціальної історії або громадського журналіста (журналіста-аматора);
- переповідання соціальної історії аудиторії через героя соціальної історії або громадського журналіста.

Кожен рівень журналістики співучасті залежно від компонента, який переважає (аматорського або професійного), матиме різний результат. Завдяки професійному компоненту журналістика співучасті набуває таких рис:

1. застосування до медіапродукту професійних стандартів;
2. етичної корекції публікації;
3. створення медіаматеріалу за правилами професійної журналістики залежно від жанру.

Маючи у своєму складі аматорський компонент, журналістика співучасті має такі ознаки:

1. використання засобів донесення інформації громадської журналістики – нових медіа;
2. відсутність класичних жанрів журналістики, синтез, поява нових жанрів;
3. висока або надмірна емоційна забарвленість медіапродуктів.

Рівень журналістики співучасті визначається перевагою ознак одного з компонентів. Якщо в журналістиці співучасті застосовуються журналістські стандарти і всі риси аматорського компонента, то вона є професійно-аматорською.

Отже, журналістика співучасті є найефективнішою практикою соціальної журналістики і потребує ґрунтового вивчення. Вона має три рівні, які формуються залежно від наявності ознак професійного та аматорського компонентів.

Медіапродукти мають три рівні ефективності. У журналістиці співучасті можна досягти максимального, третього рівня цієї результативності.

Список літератури:

1. Соколова К. Журналістика співучасті: визначення, загальна характеристика, умови функціонування / К. Соколова // Шевченківська

весна – 2015 : Соціальні комунікації / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка; Ін-т журналістики. – К., 2015. 2. Шендеровський К. С. Передумови інституалізації соціально значущих медіа / Ученые записки Тавр. нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Сер. «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – Т. 24. – С. 121–134. References: 1. Sokolova K. Zhurnalistyka spivuchasti yak zasib manipuliatsii suspilnoi svidomistiu v protsesi	zaprovadzhennia elektronnoho uriadu v Ukraini / Elektronnyi uriad v Ukraini / Kyiv. nats. un-t. im. T. Shevchenka. – К., 2012. 2. Shenderovskiy K. S. Peredumovy instytualizatsii sotsialno znachymykh media / Uchenye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta im. V. I. Vernadskogo Serija «Filologija. Social'nye kommunikacii». – Tom 24 (63), 2011. – S.121-134.

Подано до редакції: 15. 02. 2015 р.

